

bryg. dr Izabella Grabowska-Lepczak

Szkoła Główna Służby Pożarniczej

e-mail: igrabowska@sgsp.edu.pl

ORCID: 0000-0003-4695-3993

WSPÓŁCZESNY WYMIAR EDUKACJI DLA BEZPIECZEŃSTWA W POLSCE

Abstrakt

Współczesne i przyszłe procesy zmian w edukacji mają charakter wielowymiarowy. Opierają się na kierunkach odnoszących się do podmiotu, celu, metod i technik nauczania. Rozwój edukacji na rzecz bezpieczeństwa wiąże się ściśle z refleksją nad człowiekiem i jego funkcjonowaniem w środowisku. Obecnie największy nacisk kładzie się na rozwijanie osobowości, kompetencji i świadomości ludzi. Kształcenie w zakresie bezpieczeństwa powinno być traktowane priorytetowo, dlatego szczególnie istotna jest motywacja ludzi do podjęcia działań na rzecz podniesienia poziomu bezpieczeństwa człowieka.

Analizując dotychczasowe rozważania nad istotą edukacji dla bezpieczeństwa oraz opierając się na powszechnie realizowanych działaniach praktycznych, w artykule podjęto próbę ukazania współczesnego wymiaru tego zagadnienia w Polsce. Celem artykułu jest ukazanie istotnych filarów tworzących system edukacji na rzecz bezpieczeństwa, na które składają się między innymi współpraca instytucji oświatowych, organizacji pozarządowych i służb mundurowych. Istotne jest także ukazanie wpływu nowoczesnych technologii na efektywność kształcenia.

W artykule przedstawiono systemowe i kompleksowe podejście do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania zagrożeniom, kształtowania świadomości społeczeństwa, a także istotę współdziałania edukacji formalnej i pozainstytucjonalnej jako warunku budowy trwałego systemu bezpieczeństwa państwa.

Słowa kluczowe: edukacja, edukacja dla bezpieczeństwa, bezpieczeństwo, służby mundurowe, organizacje pozarządowe, prewencja społeczna

CONTEMPORARY DIMENSION OF EDUCATION FOR SECURITY IN POLAND

Abstract

Contemporary and future processes of changes in education are multidimensional. They are based on directions that relate to the subject, purpose, methods, and techniques of teaching. The development of education for security is closely related to reflection on human being and his functioning in the environment. Currently the greatest emphasis is placed on developing people's personality, competences and awareness. Education in the field of security should be treated as priority, therefore it is particularly important to motivate people to take actions aimed at increasing the level of human security. Analyzing the current considerations on the essence of education for security and basing on commonly implemented practical activities, the article attempts to show the contemporary dimension of this issue in Poland. The aim of the article is to present the essential pillars underlying the safety education system, which comprise among others cooperation between educational institutions, non-governmental organizations and uniformed services. It is also important to show the impact of modern technologies on the effectiveness of education. The article presents a systemic and comprehensive approach to counteracting threats, shaping public awareness, the essence of cooperation between formal and non-institutional education as a condition for building a permanent state security system.

Keywords: education, education for safety, security, uniformed services, non-governmental organizations, social prevention

1. Wprowadzenie

Współczesne państwo ponosi odpowiedzialność za utrzymanie bezpieczeństwa oraz za ochronę praw obywateli. Dla przeciętnego człowieka oznacza to, iż jego bezpieczeństwo nie jest zagrożone przez wojnę, wypadki i przestępstwa. Wydaje się jednak, że XXI wiek przyniósł specyficzny rodzaj doświadczeń mogących w dużym stopniu wpływać na poczucie bezpieczeństwa człowieka. Zmiany klimatyczne i ich konsekwencje, zagrożenia epidemiologiczne odebrały ogromnej liczbie osób, oprócz niezależności ekonomicznej, także wiarę w nienaruszalność i przewidywalność środowiska. Jedną z dróg zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom jest ich edukacja. Edukacja dla bezpieczeństwa obejmuje wszelkie społeczne działania, których celem jest rozwój obywateli. Warto zauważyć, że zadaniem państwa jest przygotowanie społeczeństwa oraz motywacja do podejmowania stałej aktywności na rzecz bezpieczeństwa. Istotne jest również wpajanie poczucia odpowiedzialności za bezpieczeństwo swoje i otoczenia. Inicjowane w społecznościach lokalnych programy edukacyjne, programy poprawy bezpieczeństwa mają szczególne znaczenie ze względu na możliwość uwzględnienia specyfiki potrzeb w danym regionie. Odnosząc się do poczucia bezpieczeństwa społeczności lokalnych, można zauważyć również specyfikę postrzegania bezpieczeństwa ze względu na występujące charakterystyczne dla danej grupy i regionu zagrożenia. Bezpieczeństwo postrzegane przez pryzmat społeczności lokalnych w literaturze określane jest jako zdolność do kreatywnej ak-

tywności podmiotu i oznacza stan obiektywny polegający na braku zagrożenia w tej społeczności, ale odczuwany subiektywnie tylko przez członków tej wspólnoty [1].

Istotną cechą społeczności lokalnej jest występowanie silnych więzi społecznych, które mogą wynikać ze wspólnoty interesów i potrzeb, a także z poczucia zakorzenienia i przynależności do zamieszkiwanego miejsca. Elementy wyróżniające społeczność lokalną to przestrzeń (geograficznie wydzielony obszar), terytorium (teren zasiedlony przez ludzką populację), zbiorowość ludzka zamieszkująca terytorium, interakcje społeczne zachodzące między osobami na danym terytorium, wewnętrzna integracja ludzi i poczucie przynależności do miejsca zamieszkania [2].

Duże znaczenie dla realizacji wspólnych celów w społeczności lokalnej mają działające na ich obszarze organizacje pozarządowe, stowarzyszenia. Społeczności lokalne wyróżniają się własnymi normami społecznymi, większą autonomią. Duże znaczenie w tworzeniu się społeczności lokalnych ma udział mieszkańców w akcjach społecznych.

Pomimo iż kształtowanie bezpiecznych zachowań i postaw ma ogromne znaczenie w społecznościach lokalnych, to systemowe podejście do projektowania edukacji dla bezpieczeństwa jest warunkiem skutecznych efektów i wzrostu świadomości społeczeństwa w tym zakresie. Programowane działania, zwłaszcza na szczeblu rządowym, powinny być usystematyzowane, systematyczne i uwzględniające współczesne zagrożenia. Według opinii osób zajmujących się prewencją społeczną w Państwowej Straży Pożarnej jednorazowe akcje podejmowane tylko w społecznościach lokalnych są bardzo cenne, ale ich efektywność w długofalowym działaniu jest niska.

Podejście systemowe winno uwzględniać istotę, wielowymiarowość i interdyscyplinarność edukacji dla bezpieczeństwa.

2. Wielowymiarowość i interdyscyplinarność edukacji dla bezpieczeństwa

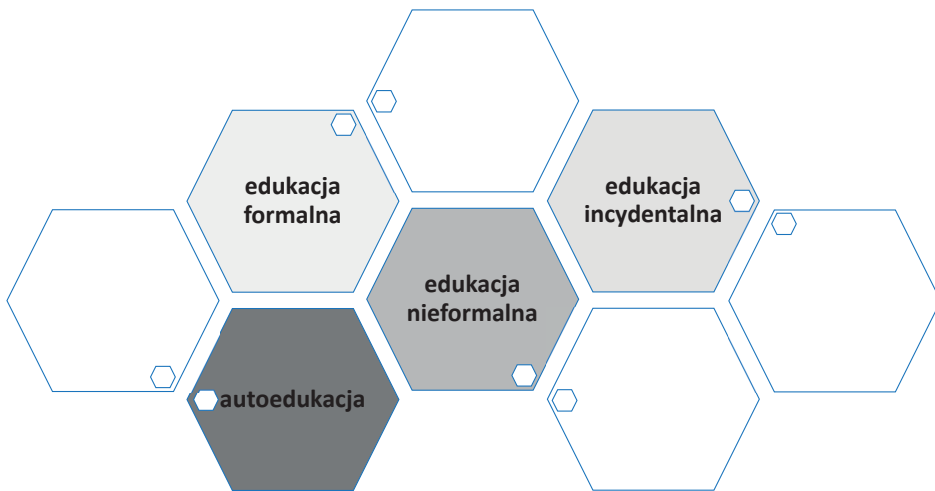
Współcześnie edukacja dla bezpieczeństwa ma wieloaspektowy wymiar. Stanowi jeden z podstawowych filarów wzmacniających bezpieczeństwo państwa. Dlatego musi być rozpatrywana nie tylko w odniesieniu do wysokiego poziomu kształcenia, ale również w oparciu o kształtowanie kultury bezpieczeństwa rozumianej jako „ogół materialnych i pozamaterialnych elementów utrwalonego dorobku człowieka, służących kultywowaniu, odzyskiwaniu (gdy utracono) i podnoszeniu poziomu bezpieczeństwa określonych podmiotów” [3].

Konieczne jest postrzeganie edukacji dla bezpieczeństwa w odniesieniu do następujących form edukacji:

- formalnej (formy nauki zaprojektowane od nauczania początkowego do uniwersytetu, obejmuje również wszelkie kursy, programy oferowane przez instytucje oświatowe) [4];

- nieformalnej (oznacza te działania, które mają znamiona kształcenia i wychowania, jednak prowadzone są poza ustawowym, formalnym systemem szkolnym);
- incydentalnej (jako proces trwający całe życie; odbywa się nieświadomie, jest nieorganizowana, nieregularna i niesystematyczna);
- autoedukacji (oznacza umiejętność wpływu na własny rozwój, przejmowanie zadania rozwijania i kształtowania kwalifikacji we własnym zakresie; samokształcenie) [5].

Jakość edukacji dla bezpieczeństwa warunkuje współdziałanie tych czterech form. Dlatego pełna synergia między nimi z wykorzystaniem nowoczesnych technologii i narzędzi gwarantuje najlepsze efekty. Istotne jest podejście wieloaspektowe odnoszące się nie tylko do edukacji szkolnej, która stanowić może podstawę zdobywania umiejętności i wiedzy, ale również działania w ramach edukacji pozaszkolnej podejmowane przez instytucje rządowe, pozarządowe, organizacje pozarządowe, stanowiące niejako uzupełnienie z możliwością przekazywania teorii i praktyki przez jednostki wysoce specjalistyczne.

Rys. 1. Formy kształcenia

Źródło: opracowanie własne

Nawiązując do istoty edukacji dla bezpieczeństwa, należy odnieść się do jej interdyscyplinarności. Zgodnie z tym, co przedstawia Andrzej Pieczywok, badania naukowe w edukacji dla bezpieczeństwa obejmują zasadnicze dyscypliny naukowe: pedagogikę, filozofię, psychologię, prakseologię, socjologię, antropologię społeczną, politykę społeczną, środowisko pracy, bezpieczeństwo publiczne i tym samym wskazują na interdyscyplinarność pojęcia. Rozważając szereg problemów

badawczych jako podstawę dociekań w edukacji na rzecz bezpieczeństwa, elementem wspólnym dla wymienionych obszarów będzie auksologia bezpieczeństwa pojmowana jako edukacja, rozwój i dorosłość. Nauka ta wskazuje, na czym polega rozwój człowieka i jego funkcjonowanie w środowisku życia [6].

Niewątpliwie edukacja dla bezpieczeństwa ma charakter wielowątkowy i interdyscyplinarny. Dotyczy jednak trzech zasadniczych wątków:

1. Bezpieczeństwa człowieka wyposażonego w system wartości związany z bezpieczeństwem indywidualnym.
2. Bezpieczeństwa grupy społecznej, która dąży do tego, aby czuć się bezpiecznie w relacjach interpersonalnych.
3. Bezpieczeństwa w obrębie państwa (także w odniesieniu do województwa, powiatu, gminy) i struktur międzynarodowych (wobec grupy państw) [7].

Zasadniczym zadaniem edukacji dla bezpieczeństwa jest wyposażenie każdego człowieka w wiedzę i umiejętności z zakresu ogólnie pojmowanego bezpieczeństwa i jego rodzajów, mechanizmów kształtowania ogniw bezpieczeństwa, a także znajomości instytucji i organizacji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, działających na terenie danej społeczności lokalnej. Tak przekazana wiedza tworzy lokalną kulturę bezpieczeństwa. Niewątpliwie ogromne znaczenie ma również umiejętność rozpoznawania i przewidywania zagrożeń oraz możliwość redukcji ich do akceptowalnego poziomu zgodnego z przyjętą koncepcją bezpieczeństwa [8].

3. Organizacje pozarządowe i służby mundurowe a prewencja społeczna, profilaktyka i edukacja w bezpieczeństwie

Organizacje pozarządowe oraz służby mundurowe w Polsce odgrywają ogromną rolę w upowszechnianiu wiedzy oraz umiejętności w zakresie bezpieczeństwa. Ich działalność stanowi ważny filar realizacji zadań edukacji nieformalnej w obszarze bezpieczeństwa.

Jako organizacje pozarządowe określa się dobrowolne zrzeszenie obywateli, których działalność jest zgodna z przyjętymi regułami i zasadami. Charakterystyczną dla nich cechą jest funkcjonowanie poza ramami struktury rządowej. Tworzą one tzw. trzeci sektor i są fundamentem społeczeństwa obywatelskiego [9].

Powszechnie uważa się, że organizacje pozarządowe w demokratycznym państwie stanowią jeden z trzech obszarów działania ludzi i instytucji. Organizacje pozarządowe (z ang. *non governmental organizations*, NGO) wywodzą się z terminów: *non-profit organizations*, *voluntary associations* oraz *third sector* (trzeci sektor). Określenie „III sektor” wskazuje na szczególny rodzaj organizacji, różniący się znacząco od dwóch pozostałych sektorów, czyli po pierwsze od administracji publicznej, a następnie od tych, które nastawione są na zysk [10].

Wśród organizacji pozarządowych zajmujących się edukacją dla bezpieczeństwa w Polsce wymienić możemy:

- społeczne organizacje ratownicze – określenie jednostek mogących współpracować z Państwowym Ratownictwem Medycznym jako społeczne organizacje ratownicze, które w ramach swoich zadań ustawowych są zobowiązane do niesienia pomocy w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia. Wymienić tu należy m.in.: Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Polski Czerwony Krzyż [11];
- ochotnicze straże pożarne (działające w ramach Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP);
- organizacje o profilu edukacyjno-wychowawczym skierowane przede wszystkim do młodzieży i dzieci, np. Związek Harcerstwa Polskiego czy Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej [12].

Istotny podkreślenia jest fakt, iż działalność prowadzona przez organizacje pozarządowe stanowi ważny moduł w uzupełnieniu kształcenia w szkołach w zakresie bezpieczeństwa, szczególnie w obszarze bezpieczeństwa państwa, przygotowania do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń czy udzielania pierwszej pomocy. Działania edukacyjne prowadzą najczęściej: Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Tatrzańskie Pogotowie Ratunkowe, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe oraz Polski Czerwony Krzyż.

Zasadnicze działania Ochotniczej Straży Pożarnej to walka z klęskami żywiołowymi, pomoc ludności na wypadek miejscowych zagrożeń, ratownictwo techniczne, ratownictwo podczas powodzi oraz działania edukacyjne np. z zakresu przeciwdziałania zagrożeniom [13, 14].

Związek Harcerstwa Polskiego również prowadzi wiele aktywności w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom, przykładem może być Poradnik „Bezpieczeństwo w ZHP”, który ukazuje aspekty wielu zagrożeń, od codziennych wypadków, zabezpieczenia medycznego, poprzez omówienie gwałtownych zjawisk atmosferycznych, kończąc na zagrożeniach pożarowych i energetycznych [15].

Szczególnie cenione są aktywności realizowane przez Polski Czerwony Krzyż. Dotyczą one współczesnych zagrożeń. 19 Grup Ratownictwa wchodzących w skład PCK zajmuje się nie tylko ratowaniem ludzi w nagłych wypadkach, ale stałą współpracą i edukacją w przedszkolach i szkołach. Przykładem może być kampania edukacyjna pod hasłem „Bądź bezpieczny z PCK”, która pokazała, w jaki sposób przygotować się na kryzysowe sytuacje, wypadki i katastrofy [16].

Organizacje pozarządowe umożliwiają zdobywanie wiedzy i umiejętności uczniom i studentom w ramach specjalistycznej współpracy eksperckiej. Organizacje te stanowią pomoc w zakresie edukacji nieformalnej w bezpieczeństwie. Działają nieodpłatnie zgodnie z przyjętymi wartościami i zasadami, których głównym przesłaniem jest ochrona życia i zdrowia człowieka.

Podobnie jak organizacje pozarządowe służby mundurowe odgrywają ważną rolę w ramach profilaktyki w zakresie bezpieczeństwa. Wymienić tu należy Państwową Straż Pożarną, Policję, Straż Miejską, Straż Graniczną czy Służbę Więzienną.

Jednym ze sposobów mających na celu przeciwdziałanie katastrofom i klęskom żywiołowym jest przygotowanie społeczeństwa do racjonalnego działania w sytuacjach zagrożenia, ale również podejmowanie starań, które mogłyby im zapobiegać. Aby czynności te były prowadzone w sposób zaplanowany i systemowy, powstała koncepcja prewencji społecznej, która zajmuje się edukacją w zakresie zapobiegania zjawiskom niekorzystnym, zagrożeniom i usuwaniem ich przyczyn. Zadania prewencji społecznej realizowane są przez Państwową Straż Pożarną w całym kraju. Przygotowywane są kompleksowe programy poprawy bezpieczeństwa, które swoim odbiorcom oferują nie tylko podniesienie kompetencji w zakresie reagowania na zdarzenia niepożądane, ale również wyposażają w umiejętności przewidywania i unikania sytuacji mogących stanowić zagrożenie życia i zdrowia człowieka. Obecnie najważniejsze programy prewencji społecznej PSP to: „Czujka na straży Twojego bezpieczeństwa! Sezon grzewczy 2021–2022”, kampania „Stop Pożarom Traw Sezon 2021”, a także inicjatywa tworzenia sal edukacyjnych *Ognik* w całej Polsce. Warto nadmienić, że przygotowywane są również materiały dydaktyczne dla nauczycieli, np. poradniki i materiały z zakresu prewencji społecznej dla osób z niepełnosprawnościami, strażak w przedszkolu – konspekty zajęć, materiały z zakresu prewencji społecznej przeznaczone do pracy z dziećmi, filmy edukacyjne i inne [17].

Obszar profilaktyki i prewencji społecznej, który realizowany jest przez policjantów, dotyczy tematyki bezpieczeństwa ruchu drogowego, bezpieczeństwa w Internecie, edukacji antyterrorystycznej, bezpieczeństwa dzieci, młodzieży, seniorów. Podejmowane są takie akcje, jak: „Bezpieczne ferie”, „Bezpieczny senior”, „Kręci mnie bezpieczeństwo nad wodą”. Flagowe kampanie to: „Kręci mnie bezpieczeństwo na stoku”, której celem jest promowanie odpowiedzialnych postaw narciarzy i snowboardzistów oraz program „Razem bezpieczniej”, którego celem było podniesienie świadomości społeczeństwa na temat przeciwdziałania zagrożeniom drogowym, w działalności gospodarczej czy ochrona dziedzictwa narodowego [20].

Służba Więzienna również prowadzi działalność edukacyjną m.in. za pośrednictwem kampanii społecznych. Przygotowane zostały następujące filmy: „Więzienny przykład...” – to temat realizowany przez Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Olsztynie promujący i propagujący właściwe wybory życiowe; „Raz, dwa, trzy... Zginiesz Ty!” – to kampania odnosząca się do wartości życia; „Dom bezpieczny, czyli strategia na poznanie przeciwnika”, w której o metodach zabezpieczenia domu i uchronienia się przed włamywaczem opowiadają eksperci [19].

Działania na rzecz edukacji dla bezpieczeństwa podejmują także Straż Graniczna czy Straż Miejska. Z roku na rok zauważyć można coraz większą liczbę

programów prewencji społecznej realizowanych przez służby mundurowe. Wiąże się to z faktem, iż planowanie i zapobieganie realizowane w ramach zarządzania kryzysowego odgrywają kluczową rolę w przygotowaniu społeczeństwa do przeciwdziałania zagrożeniom i radzenia sobie ze zdarzeniami niepożądanymi.

Synergia podejmowanych działań przez instytucje oświatowe, organizacje pozarządowe i służby mundurowe stanowi klucz do osiągnięcia wysokiego poziomu wykształcenia społeczeństwa w obszarze bezpieczeństwa. Wspólne skoordynowane działania są konieczne, aby edukacja ta była skuteczna i miała długotrwały efekt.

Współczesna edukacja dla bezpieczeństwa musi uwzględniać fakt, iż obecnie sama wiedza nie stanowi już podstawowej wartości. Liczą się umiejętności praktyczne, również te dotyczące komunikowania się, zdolności krytycznego myślenia czy kreatywności. Tempo i zakres zmian zachodzących w rzeczywistości, nowa skala poszczególnych zagrożeń wymuszają konieczność reagowania na nowe, niespodziewane wyzwania. Dlatego też pojawia się nowy wymiar edukacji na rzecz bezpieczeństwa. Umiejętność dostosowania się do zmian będzie stanowić jedną z najważniejszych kompetencji. Model, który znaliśmy do tej pory, stopniowo jest zastępowany przez model rozproszony, który uwzględnia pozainstytucjonalne i pozaformalne formy kształcenia i nadaje im wyższą rangę. Na skutek zmian kulturowych, społecznych i technologicznych wiedza stała się powszechnie i łatwo dostępna. Kluczowa staje się umiejętność wykorzystania tej wiedzy w nowych sytuacjach. Kompetencje stają się istotą i wyznacznikiem zdolności człowieka do podejmowania działań, a także mierzenia się z jego najróżniejszymi konsekwencjami. Kompetencje stanowią integralny element procesu edukacyjnego, którego nie można zredukować ani do samej wiedzy, ani do umiejętności, gdyż są efektem ich synergii i praktyki [20].

Dla współczesnego człowieka niezwykle istotne stają się kompetencje społeczne, rozumiane jako zdolność do planowania własnego rozwoju oraz aktywnego udziału w życiu społecznym i zawodowym. Dodatkowo niezwykle cenne są kompetencje polegające na umiejętności analizy czynników, które mają pośredni lub bezpośredni wpływ na nasze środowisko i otoczenie [21].

4. Nowoczesne narzędzia w edukacji dla bezpieczeństwa

Nowy wymiar edukacji dla bezpieczeństwa wskazuje na konieczność zastosowania nowoczesnych narzędzi, które w oparciu o wiedzę i umiejętności pozwolą na kreowanie nowych kompetencji. Nowoczesne technologie, które rewolucjonizują coraz więcej obszarów życia ludzkiego, zmieniają także procesy edukacyjne. Sprawiają, że jest on atrakcyjniejszy i bardziej realny. Zastosowanie nowych form technologii wiąże się z dostępem do cyfrowych zasobów edukacyjnych, takich jak bazy danych, aplikacje czy kompletne systemy edukacyjne, symulatory. Mogą być

związane z instytucjami lub systemami edukacyjnymi, stanowiąc obszar do dzielenia się wiedzą czy umiejętnościami. Taką funkcję pełnią często kanały lub profile tematyczne w mediach społecznościowych.

Nowoczesne narzędzia kreują nowe środowisko edukacyjne. Możliwości zastosowań takich technologii, jak VR (okularów, adapterów do smartfonów wyposażonych w odpowiednie aplikacje), AR i MR, w wykorzystaniu chatbotów w procesach i zadaniach edukacyjnych, botów w roli asystentów nauczania, sztucznej inteligencji są ogromne. Dzięki nim możemy wiernie symulować i odtwarzać zjawiska i wybrane procesy. Popularnym rozwiązaniem technologicznym stają się cyfrowe centra nauczania. Przykładem zastosowania tej technologii jest Imperial College London, który udostępnia podczas zajęć infrastrukturę w postaci pracowni studyjnych, pomieszczeń do cyfrowego nauczania, eksperymentalnych pracowni do realizacji zajęć metodami warsztatowymi. Popularnym trendem jest również gamifikacja, czyli wykorzystanie gier w edukacji. Narzędzie to pozwala zaangażować uczestników, wywołać pozytywne emocje, skłonić do współpracy i rywalizacji. Uczy logicznego myślenia i działania, angażuje w działanie zadaniowe [20].

Analizując rynek międzynarodowy, warto wymienić dwie gry komputerowe o charakterze edukacyjnym z uwzględnieniem aspektów bezpieczeństwa: Search and Rescue 4: Coastal Heroes oraz gra strategiczno-symulacyjna Emergency 2017, która jest kontynuacją poprzednich anglojęzycznych wersji gry. W Polsce dostępna jest gra edukacyjna *Pierwsza pomoc* BLS/AED poświęcona ratowaniu życia ludzkiego w przypadku nagłego zatrzymania krążenia. Gra jest rekomendowana m.in. przez Polską Radę Resuscytacji i Śląski Uniwersytet Medyczny [22].

Znacznie większą ofertę mają aplikacje mobilne. Przykładem może być *Mass Event Security* o tematyce prewencji terrorystycznej, opracowana przez Collegium Civitas oraz *City Security*, która zawiera algorytmy postępowania w poszczególnych kategoriach zdarzeń (imprezy masowe, active shooter, terrorizm bombowy oraz pierwszą pomoc). Aplikacja dostępna jest do użytku w smartfonach lub tabletach. Ideą powstania aplikacji była przede wszystkim konieczność podniesienia świadomości społeczeństwa na temat zagrożeń [23].

Kolejnym przykładem jest *Pomoc w górach* firmy Transition Technologies SA. Aplikacja, która pozwala na wezwanie pomocy, posiada możliwość lokalizowania użytkownika na mapie, zawiera informacje dotyczące zagrożeń w górach oraz umożliwia wprowadzanie planowanych tras do wirtualnej księgi dla osób zarejestrowanych [24].

Bezpieczne Lubuskie to aplikacja Urzędu Wojewódzkiego, której celem jest szybkie przekazywanie istotnych informacji dotyczących bezpieczeństwa dla regionu województwa lubuskiego, czyli komunikatów specjalnych, ostrzeżeń hydrologicznych, meteorologicznych i komunikacyjnych. Treści są przekazywane przez Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego oraz przez Telewizję Polską [25].

Aplikacja *Bezpieczny Szlak* została wykonana na podstawie badań prowadzonych przez Karolinę Ziębę-Kulawik i zrealizowana pod opieką naukową dr. hab. inż. Piotra Wężyka. Zaprezentowano w niej warstwy szlaków turystycznych z uwzględnieniem odcinków szlaków niebezpiecznych z powodu zagrażających martwych drzew. Aplikacja posiada funkcje ostrzegania o zbliżającym się obszarze z występującym ryzykiem za pomocą komunikatu dźwiękowego i etykiet na ekranie. Ponadto aplikacja oferuje następujące funkcjonalności: możliwość przeglądania mapy Gorczańskiego i Tatrzańskiego Parku Narodowego, szlaków turystycznych (zawiera opisy długości trasy, czas przejścia) oraz charakterystycznych miejsc (schroniska, szczyty). Aplikacja zapisuje ślad GPS, wyświetla aktualne współrzędne z możliwością przesłania komunikatów poprzez SMS lub e-mail. Posiada możliwość przekazania zgłoszenia do GPN lub TPN (e-mail). Udostępnia informacje na temat bezpieczeństwa w górach i telefony alarmowe. Aplikacja bazuje na mapach z projektu Open Street Map, które mogą zostać pobrane i użyte również w trybie offline, co jest ułatwieniem wówczas, gdy zachodzą problemy z zasięgiem komórkowym [26].

Niewątpliwie nowoczesne technologie pozwalają kształtować wiedzę i umiejętności, a także nabierać nowych kompetencji. Większość z dostępnych nowoczesnych narzędzi jest przygotowana na zlecenie organizacji rządowych, samorządowych i instytucji oświatowych. Dzięki temu zachowują wysoki poziom merytoryczny i dydaktyczny. Warunkuje to przygotowanie młodego pokolenia do sprawnego działania w przyszłości w okolicznościach zagrożenia dla życia i zdrowia. Dlatego współdziałanie na gruncie edukacji formalnej i nieformalnej z punktu widzenia jakości i czasu oddziaływania jest niezwykle cenne.

Wykorzystanie nowoczesnych technologii w edukacji dla bezpieczeństwa jest możliwe głównie dzięki współpracy formalnych i nieformalnych form edukacji, a przede wszystkim instytucji oświatowych, organizacji samorządowych, służb mundurowych oraz firm technologicznych, które w oparciu o specjalistyczną wiedzę i wykorzystując swoje możliwości, tworzą coraz to nowsze i coraz to bardziej doskonałe narzędzia.

5. Wnioski

Zasadnicze źródła dociekań badawczych w obszarze edukacji dla bezpieczeństwa to przemiany zachodzące we współczesnym świecie, nauce oraz zmiany w praktyce edukacji. Jednak niezwykle ważny jest cel nadrzędny, czyli utworzenie jednolitego systemu kształcenia w obszarze bezpieczeństwa. Podniesienie świadomości społeczeństwa na temat przeciwdziałania zagrożeniom powinno być przez państwo traktowane jako forma edukacji powszechnej, ale również autoedukacji trwającej całe życie. Współczesny wymiar edukacji bezpieczeństwa obejmuje wie-

le aspektów i w każdym z nich odnosi się do jej interdyscyplinarności. Dotyczy budowania poczucia bezpieczeństwa w społecznościach lokalnych, które warunkuje z kolei budowanie globalnej świadomości na temat bezpieczeństwa. Obejmuje wielowymiarowość tematu, jego realizację za pośrednictwem edukacji formalnej i pozaformalnej. Angażuje tym samym do działania instytucje oświatowe, organizacje rządowe, pozarządowe, w tym służby mundurowe, wykorzystując wiedzę i doświadczenie ekspertów do budowania systemu ochrony ludności poprzez prewencję społeczną, profilaktykę i edukację w bezpieczeństwie.

Podsumowując dociekania zawarte w artykule, można stwierdzić, że budowa systemu edukacji dla bezpieczeństwa powinna zawierać:

1. Stałe rozważania teoretyczne nad istotą edukacji dla bezpieczeństwa uwzględniające jej wielowymiarowość i interdyscyplinarność.
2. Prowadzenie działań praktycznych polegających na systematycznym kształceniu umiejętności, które z czasem przekształcą się w nawyk.
3. Zdobywanie nowych kompetencji pozwalających na szybkie i elastyczne dostosowanie się do zmieniającej się rzeczywistości.
4. Utrzymanie stałej współpracy instytucji oświatowych z organizacjami pozarządowymi i służbami mundurowymi.
5. Wykorzystywanie nowoczesnych technologii i tworzenie nowoczesnych narzędzi edukacyjnych.

Kompleksowe podejście do tworzenia systemu edukacji na rzecz bezpieczeństwa pozwoli na uzyskanie odpowiednio wysokiego poziomu świadomości społeczeństwa na temat przeciwdziałania zagrożeniom i umiejętności budowania trwałych systemów bezpieczeństwa.

References/Bibliografia

1. Rozwadowski M., *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych oraz działania zmierzające do jego poprawy*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje” 2014, nr 15.
2. Knapik W., *Kreowanie więzi terytorialnych na przykładzie Wspólnoty Gospodarstwa Społecznego (WGS)*, „Annales I – Philosophy and Sociology” 2018, Sectio I, vol. XLIII, 1, s. 159–167.
3. Piwowarski J., *Trzy filary kultury bezpieczeństwa*, „Kultura Bezpieczeństwa, Nauka – Praktyka – Refleksje” 2018, nr 29, s. 9–21.
4. Zaki C., *Formal, non-formal and informal education: concepts/applicability*, Dib Institute of Physics University of São Paulo, Brazil Presented at the “Interamerican Conference on Physics Education”, Oaxtepec, Mexico, 1987. Published in: “Cooperative Networks in Physics Education – Conference Proceedings 173”, American Institute of Physics, New York 1988.
5. Włodarczyk E., Sadowska-Wieczek E., Rokitowska J., *Edukacja dla bezpieczeństwa. Istota i uwarunkowania*, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków 2018.

6. Pieczywok A., *Wybrane problemy z zakresu edukacji dla bezpieczeństwa*, AON, Warszawa 2011.
7. Jezierski Z., *Powstanie i rozwój edukacji dla bezpieczeństwa jako systemu dydaktyczno-wychowawczego w polskich szkołach*, „Interdyscyplinarne Studia Społeczne” 2017, nr 1(3).
8. Lorek M., *Edukacja dla bezpieczeństwa jako ogniwo w systemie bezpieczeństwa*, „Edukacja – Technika – Informatyka” 2017, nr 4(22).
9. Kitler W., Skrabacz A., *Bezpieczeństwo ludności cywilnej. Pojęcie, organizacja i zadania w czasie pokoju, kryzysu i wojny*, Towarzystwo Wiedzy Obronnej, Warszawa 2010.
10. Dziemianko Z., *Organizacje pozarządowe w systemie bezpieczeństwa narodowego*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2008, nr 2.
11. Ustawa z 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym, Odwołanie do kryterium w ustawie z 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz.U. z 2006 r. nr 191, poz. 1410 z późn. zm.).
12. Drabik I., *Rola i znaczenie organizacji pozarządowych w zarządzaniu kryzysowym*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej, Zarządzanie” 2015, nr 20.
13. Bubak M., *Rola Ochotniczych Straży Pożarnych w budowaniu bezpieczeństwa lokalnego*, „Studia de Securitate” 2018, 8.
14. OSP Kobło, „Szkoła Małego Strażaka”. *Innowacyjny program edukacyjny*, osp.pl/artykuly/szkola-malego-strazaka-innowacyjny-program-edukacyjny-osp-koblo,18798/.
15. *Poradnik Bezpieczeństwo w ZHP*, Związek Harcerstwa Polskiego, zhp.pl.
16. *Polski Czerwony Krzyż*, pck.pl/edukacja/.
17. *Prewencja Społeczna Państwowej Straży Pożarnej*, gov.pl/web/kgpsp.
18. *Policja Państwowa*, policja.pl.
19. *Służba Więzienna*, sw.gov.pl.
20. Wasyluk P., Kucner A., Pacewicz G., *Edukacja przyszłości*, Raport, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn 2020.
21. *Kompetencje przyszłości*, red. nauk. S.M. Kwiatkowski, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2018.
22. *Pierwsza pomoc*, Gra edukacyjna, szkolenia-bhp24.pl/gra-pierwsza-pomoc.
23. *Mass Event Security*, City Security Holding. Inżynierowie bezpieczeństwa, www.city-security.pl/technologie/mass-event-security.htm (dostęp: 16.03.2021).
24. *Pomoc w górach*, tt.com.pl/.
25. *Bezpieczne lubuskie*, ko-gorzow.edu.pl/aplikacja-bezpieczne-lubuskie/.
26. *Bezpieczny Szlak*, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, Wydział Leśny, ZULGiEL. Projekt został zrealizowany dzięki środkom finansowym w ramach Stypendium im. Anny Pasek, edycja IX, 2016/2017 (www.annapasek.org).